

DOI 10.37491/UNZ.110.1
УДК 336.14:364.3:368
JEL Classification H55, H51, H53, G22, O38

Віктор СИНЧАК¹, Оксана БЕРНАТ²

РЕФОРМУВАННЯ ФОНДІВ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК НАПРЯМ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

Досліджено процес реформування фондів державного пенсійного та соціального страхування як важливий напрям оптимізації фінансових ресурсів держави в умовах сучасних соціально-економічних та воєнних викликів. Обґрунтовано, що зростання обсягів соціальних видатків, розпорошеність фінансових потоків між різними фондами, недостатній рівень координації між ними, а також обмежений контроль за цільовим використанням коштів зумовили необхідність трансформації системи соціального страхування. Особливу увагу зосереджено на впливі демографічних, соціально-економічних і воєнних чинників на функціонування системи державного пенсійного та соціального страхування загалом. Охарактеризовано передумови та наслідки інституційної реформи, що передбачала ліквідацію Фонду соціального страхування України та передачу його функцій до Пенсійного фонду України. Встановлено, що така інтеграція сприяла формуванню консолідованої моделі адміністрування державного пенсійного та соціального страхування, яка дозволяє зменшити адміні-

¹ доктор економічних наук, професор, професор кафедри, фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, synchak@univer.km.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8957-3654>.

² викладачка кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, bernat.o1207@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-6574-3927>.

стративні витрати, оптимізувати фінансові ресурси та посилити контроль за їх використанням. Проаналізовано механізми централізації управління фінансовими потоками, цифровізації процесів і запровадження електронних сервісів. Наголошено, що така інтегрована модель відповідає європейським практикам управління системами соціального страхування. Водночас виявлено наявність нормативної неузгодженості між положеннями Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який передбачає функціонування фонду соціального страхування як окремого суб'єкта, та фактичною організаційною моделлю, що склалася після реформи. Доведено, що сучасний стан правового регулювання доцільно розглядати як перехідний етап, що потребує подальшої гармонізації законодавства. Визначено, що пріоритетом подальшого реформування має стати оптимізація фінансових ресурсів на основі їх консолідації з фондом соціального страхування на випадок безробіття з розширенням інструментів цифровізації управління соціальними публічними фондами.

Ключові слова: державне пенсійне страхування, державне соціальне страхування, пенсійне забезпечення, соціальне забезпечення, соціальні позабюджетні фонди, оптимізація фінансових ресурсів, публічні фінанси.

Постановка проблеми. Реформування фондів державного пенсійного та соціального страхування пов'язане насамперед з необхідністю створення фінансово-стійкої системи для забезпечення соціальних і пенсійних виплат. Тож у довоєнний період оптимізація фінансових ресурсів, з одного боку, була одним із важливих напрямків під час проведення реформ у сфері соціальних позабюджетних фондів, а з іншого — їхнім результатом, який можливо порівняти, виміряти та спланувати на перспективу.

Натомість в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та щорічного зростання дефіциту Державного бюджету України наша країна потребувала перегляду підходів до управління соціальними видатками. Останні стрімко зростають через потребу в підтримці військових, внутрішньо переміщених осіб і соціально вразливих верств населення. Наявні моделі функціонування фондів соціального страхування потребували змін через дублювання функцій, неузгодженість управління та надмірні адміністративні витрати. Тому постала потреба у структурному реформуванні, спрямованому на централізацію управління, цифрову трансформацію та підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів. Одним із шляхів означених підходів стало чергове реформування, що відбулося з 01 січня 2023 р. Саме з цієї дати Пенсійний фонд України, окрім виплати пенсій та субсидій (з жовтня 2022 року), набув повноважень щодо управління коштами в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що у друкованому фаховому середовищі тематика реформування пенсійного та соціального страхування охоплена широким колом публікацій, які за напрямками досліджень, з погляду назви цієї статті, умовно можна розділити на декілька підходів. До першого з них відносимо праці [1–11], в яких більшою мірою акцентується увага на реформуванні пенсійної системи України. У межах цього напрямку досліджуються теоретико-методологічні, фінансові та інституційні аспекти реформування пенсійної системи України, зокрема запровадження накопичувальних рівнів, підвищення фінансової стійкості та ролі органів управління в цьому процесі. Натомість сам процес реформування пенсійної системи розглядається передусім крізь призму чіткого розмежування повноважень, інституційної спроможності органів публічної влади, ефективності адміністрування та контролю за фінансовими ресурсами пенсійної системи. Означене дає підстави авторам [1; 8; 9; 11] наголошувати, що результативність пенсійної реформи безпосередньо залежить від узгодженості дій суб'єктів загальної та спеціальної компетенції, прозорості діяльності Пенсійного фонду України, якості нормативно-правового регулювання та публічності управлінських рішень. Тому, на їхню думку, недостатня інституційна узгодженість і дефіцит довіри до державних і недержавних інституцій стримують реалізацію навіть концептуально обґрунтованих реформ.

Наступна група дослідників і дослідниць зміщує свій акцент на фінансово-економічні та фіскальні складові у реформуванні пенсійної системи. Відтак пенсійна реформа пов'язується з фінансовими проблемами, зумовленими дефіцитом бюджету Пенсійного фонду України, несприятливою демографічною динамікою та обмеженістю джерел фінансування солідарної системи. На противагу зазначеним чинникам представниками та представницями цієї групи науковців [3–4; 10] слушно обґрунтовується необхідність пошуку додаткових і диверсифікованих джерел фінансування пенсійних виплат, удосконалення механізмів розподілу єдиного внеску (далі — ЄВ), розширення бази нарахування та посилення контролю за тіньовою зайнятістю. Тож фінансова нестійкість солідарної пенсійної системи розглядається у їхніх працях як ключовий аргумент на користь її структурної перебудови.

Означене знаходить своє продовження в дослідженнях прихильників і прихильниць концепції багаторівневої (солідарно-накопичувальної) пенсійної системи. Закладений у ній зміст дещо збалансовує підходи дослідників і дослідниць. По суті, вони тут мають спільний погляд щодо переходу від домінування солідарної системи до збалансованої багаторівневої моделі, що поєднує солідарний, обов'язковий накопичувальний і добровільний недержавний рівні. Саме таке узгодження позицій спостерігаємо у працях [2–4; 6], в яких обґрунтовується доцільність поєднання різних рівнів пенсійного забезпечення, що дозволить диверсифікувати фінансові та демографічні ризики, підвищити адекватність пенсійних доходів і сформувати довгострокові інвестиційні ресурси для національної економіки. Вод-

ночас наголошується на необхідності створення чітких інституційних механізмів, гарантій захисту пенсійних активів і розвитку фінансових ринків [2–4; 6].

З-поміж аналізованої кількості праць заслуговує уваги підхід, що стокується побудови комплексного організаційно-економічного механізму з чітко визначеними складовими у реформуванні пенсійної системи як цілісного процесу [5]. При цьому аргументується [5], що впровадження накопичувального рівня можливе лише за умови синхронного розвитку нормативно-правового, фінансового, інституційного, інформаційного та контрольного складників. Особлива увага в цьому підході зосереджується на моделюванні системи другого рівня пенсійного забезпечення з мінімізацією надмірного державного втручання.

Важливим, з погляду досліджуваного питання, є соціально-демографічний підхід, який простежується у змісті публікації [7]. Його суть полягає у тому, що пенсійна реформа аналізується з урахуванням демографічних викликів, регіональних і соціально-професійних відмінностей, зокрема сільського населення, яке було предметом дослідження цієї групи авторів [7]. Такий підхід дозволяє дослідникам аргументувати, що універсальні моделі пенсійної реформи без урахування реальних доходів, зайнятості та демографічної структури населення є малоефективними. На розвиток досліджуваної проблематики автори підкреслюють, що особливої уваги потребують питання участі сільського населення в накопичувальних системах та вплив пенсійної реформи на соціальний розвиток регіонів [7].

Отже, в аналізованих публікаціях стосовно реформування пенсійної системи України домінує багатовимірний підхід, що поєднує інституційно-управлінські, фінансово-економічні, соціально-демографічні та концептуальні аспекти. Натомість багато авторів [1–11] із охарактеризованих напрямів акцентує увагу на необхідності переходу до багаторівневої пенсійної моделі за умови посилення інституційної спроможності держави, забезпечення фінансової стабільності Пенсійного фонду України та підвищення довіри населення до пенсійних інституцій.

Не менш важливою для досліджуваної теми є проблематика державного соціального страхування, що досліджується у працях [12–16], які згруповані нами в окремий напрям. Відтак аналіз показує, що підходи авторів до розвитку державного соціального страхування в основному зосереджені на доцільності його реформування, необхідності трансформації ЄВ, забезпеченні фінансової ефективності та адаптації до сучасних соціально-економічних умов. За одним із підходів державне соціальне страхування розглядається як базовий інститут соціальної держави, що забезпечує реалізацію конституційних соціальних гарантій і виконує функцію стабілізації в умовах суспільних криз. Автори [12; 14] слушно підкреслюють, що державне соціальне страхування є ключовим у захисті населення від соціальних ризиків (втрата працездатності, безробіття, старість, хвороба тощо) та індикатором відповідальності держави перед громадянами. До того ж, в умовах воєнного стану, поглиблення соціальної нерівності, демографічної кризи й старіння населення зростає значення саме державного компонента соці-

льного страхування як гаранта соціальної стабільності [12; 14]. Тому реформування цієї системи має бути спрямоване на посилення соціальної справедливості, адекватності страхових виплат та забезпечення безперервності страхового захисту [12; 14].

Ще один підхід (інституційно-правовий) до реформування державного соціального страхування спостерігається в узагальненні досліджень, які здійснюються крізь призму якості нормативно-правового регулювання та ефективності діяльності державних інституцій і цільових фондів. Із погляду цієї групи дослідників [14; 16], виділяється фрагментарність законодавчого регулювання державного соціального страхування, надмірна зарегульованість процедур та недостатня узгодженість повноважень органів управління фондами соціального страхування. До того ж, наявні правові колізії та прогалини знижують ефективність реалізації страхових принципів, послаблюють контроль за використанням коштів і негативно впливають на рівень довіри застрахованих осіб [14]. Саме тому автори [16] обґрунтовують необхідність системного оновлення законодавства та інституційної адаптації державного соціального страхування до європейських стандартів управління.

Фінансово-фіскальний підхід до реформування державного соціального страхування простежується у праці [15], в якій така інституція розглядається як фінансово вразлива система. Натомість стабільність останньої має визначатися параметрами фіскальної політики, механізмами адміністрування ЄВ та станом ринку праці. Відтак авторкою [15] резюмується, що радикальні фіскальні рішення, зокрема різке зниження ставок ЄВ, призвели до розбалансування державних фондів соціального страхування без досягнення очікуваного ефекту детінізації. Тож зменшення доходної бази за незмінності соціальних зобов'язань підвищує навантаження на державний бюджет та загрожує фінансовій стійкості системи державного соціального страхування [15]. Тому прихильники цього підходу слушно наголошують на доцільності поєднання фіскальної обережності з інституційними та структурними реформами, спрямованими на розширення бази страхових внесків [15].

Заслугове уваги й інший підхід до реформування та розвитку державного соціального страхування. За такого підходу державне соціальне страхування розглядається як певна система, яка потребує глибокої структурної модернізації, завдяки демографічним, економічним і соціальним трансформаціям [14; 16], що стаються у глобалізованому суспільстві. Водночас наголошується, що чинна модель державного соціального страхування не повною мірою відповідає сучасним викликам [14; 16]: зменшення чисельності зайнятого населення, зростання кількості отримувачів страхових виплат і зниження реальних доходів населення створюють критичну ситуацію у фінансовій складовій цієї системи. Окрім цього, низький рівень страхових виплат і слабкий зв'язок між обсягами внесків і розмірами виплат знижують мотивацію до участі в державному соціальному страхуванні. Тому автори [14; 16] обґрунтовують необхідність комплексних змін в

економічній, правовій та організаційній сферах із метою підвищення адаптивності та фінансової стійкості державної системи соціального страхування.

Цифровізація в державному соціальному страхуванні дозволяє виокремити ще один підхід, який у сучасних умовах реформування займає окремих напрям наукових досліджень. По суті, цифрові технології нині розглядаються як інструмент підвищення ефективності управління державним соціальним страхуванням. Саме тому автори [12] акцентують увагу на потенціалі цифровізації процесів адміністрування державного соціального страхування, зокрема обліку страхових внесків, контролю за виплатами та інформаційної взаємодії між державними органами і застрахованими особами. Тож цифрова трансформація розглядається як перспективний напрям реформ [12], що здатний підвищити прозорість, зменшити адміністративні витрати та посилити довіру реципієнтів до державних інститутів соціального страхування.

Отже, в наукових публікаціях чітко простежується декілька напрямів реформування фондів пенсійного та соціального страхування. У першому випадку акцент зміщується на методологічне поглиблення реформи у середовищі пенсійного страхування, а у другому — на організаційне забезпечення менш досконалої інституції з передачею її функцій до єдиної системи адміністрування соціальних виплат для оптимізації фінансових ресурсів, прозорості фінансових потоків, зменшення управлінських і трансакційних витрат. Однак аналіз реформування фондів державного пенсійного та соціального страхування, зокрема передачі у 2023 році означених функцій до Пенсійного фонду України, залишається недостатньо висвітленим у наукових працях і зумовлює мету цієї публікації.

Метою статті є узагальнення науково-практичних аспектів реформування фондів державного пенсійного та соціального страхування як інструменту оптимізації фінансових ресурсів держави та виявлення нормативних відхилень у регулюванні загальнообов'язкового державного соціального страхування й обґрунтування пріоритетних напрямів управління коштами соціального страхування на засадах їх оптимізації та цифровізації.

Методологія дослідження. У науковій статті здійснено контент-аналіз досліджень українських авторів у контексті методологічних підходів до реформування державного пенсійного та соціального страхування. Водночас, з методологічного погляду, основним результатом реформування пенсійного та соціального страхування є узгодження інтересів реципієнтів соціальних виплат і допомог з потребами держави у фінансових ресурсах шляхом їх оптимізації. З погляду оцінювання наукових ідей і розробок дослідників, напрацювань та рекомендацій авторів публікації, у науковій статті використано методи наукового узагальнення та системний підхід для аналізу процесу реформування фондів державного пенсійного та соціального страхування; функціонального та системного аналізу під час ви-

вчення зміни організаційної структури соціального страхування; статистичного та порівняльного аналізу під час дослідження динаміки та відхилень в обсягах допомог і страхових виплат у системі соціального страхування; аналізу й синтезу для формування висновків і пропозицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах економічної нестабільності та зростання бюджетного дефіциту наша країна продовжує реалізовувати соціальну політику у сфері державного соціального та пенсійного страхування. Водночас Україна наближається до кращих європейських практик, зокрема моделей Швеції, Польщі, Німеччини та Естонії. Так, у Німеччині функціонує багаторівнева пенсійна система, що поєднує солідарне страхування з професійними та добровільними накопичувальними програмами [17]. У Швеції та Польщі застосовується модель умовно-накопичувальних рахунків (NDC), яка забезпечує персоніфікований облік внесків і залежність пенсій від страхового стажу та сплачених внесків [18]. У питаннях цифровізації соціального страхування та електронного адміністрування соціальних послуг Україна найбільш наближена до досвіду Естонії. Саме цифровізація сприяє підвищенню прозорості, доступності та ефективності функціонування системи соціального забезпечення. Відтак зазначені практики адаптуються до національних умов та викликів, зокрема демографічних, економічних і безпекових [19; 20]. Тому такі поступки створюють передумови для стабільності, прозорості та довіри громадян до державних інституцій соціального захисту, що особливо важливо в умовах сучасних криз і обмежених ресурсів.

Водночас спостерігається збільшення соціальних видатків, зумовлене широкомасштабним російським вторгненням, яке спричинило необхідність підтримки внутрішньо переміщених осіб та зростання витрат на соціальний захист. Означені чинники суттєво посилюють вплив на бюджетну систему та соціальні позабюджетні фонди. За таких обставин під час чергового реформування до уваги було взято не лише рівень соціальних гарантій, а й організаційні, фінансові та управлінські засади функціонування системи соціального страхування.

Тому одним із важливих напрямів оптимізації державних фінансових ресурсів стало об'єднання функцій державних фондів соціального та пенсійного страхування. Останнє має на меті підвищити ефективність управління, скоротити адміністративні витрати, забезпечити прозоре використання коштів і уникнути дублювання функцій. Тож з 01 січня 2023 р. в Україні функції та повноваження Фонду соціального страхування України було передано Пенсійному фонду України [18]. По суті, соціальне страхування з вказаної дати в Україні стало реалізовуватися через систему Пенсійного фонду України. Таке реформування соціального страхування мало властиві йому передумови, які формувалися поступово, упродовж багатьох років. Серед впливових чинників варто також виокремити накопичення системних проблем, управлінських диспропорцій та фінансових дисбалансів. Їх доповнювали й інші важливі чинники, зокрема: розпорошеність фінансових потоків між різними фондами та необхідність оптимізації адміні-

стративних витрат; відсутність належної координації між фондами; недостатній рівень контролю за цільовим використанням коштів; правова невизначеність у сфері управління державними соціальними позабюджетними фондами; демографічні, соціально-економічні та воєнні виклики. Власне, вони й зумовили потребу в структурному переосмисленні всієї моделі державного пенсійного та соціального страхування.

Сукупність зазначених чинників свідчить про те, що реформування системи державного пенсійного та соціального страхування в Україні є не ситуативним рішенням, а закономірним етапом розвитку державної соціальної політики. До того ж, така реформа має глибокі економічні, управлінські і соціальні підстави та спрямована на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, а отже — на прозорість і стабільність системи соціального захисту. Тож реформування державного пенсійного та соціального страхування в Україні має не лише організаційне спрямування (тобто не обмежується простим приєднанням одного фонду до іншого), а передбачає глибоку трансформацію відокремлених соціальних позабюджетних фондів у єдину систему державного соціального страхування у сфері публічних фінансів.

Можна припустити, що подібного укрупнення соціальних фондів можливо очікувати і надалі. Ідеться про Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, який, з огляду на чинну практику об'єднання завдяки цифровізації у сфері соціального захисту, також може стати об'єктом реформування. Не зайвим буде нагадати і те, що відповідно до Законопроекту № 13167 [22] саме до Пенсійного фонду України планується передати й управління страхуванням на випадок безробіття та коштами цього фонду. Причому, на нашу думку, оптимізація фінансових ресурсів повинна і надалі залишатися пріоритетом за будь-яких змін в управлінні державними соціальними фондами.

Зауважимо, що до перших кроків на цьому шляху в новітній історії нашої країни слід віднести період проведення адміністративної реформи. Саме під час її здійснення до тодішнього Міністерства доходів і зборів з 01 жовтня 2013 р. було передано адміністрування ЄВ [23] як основного джерела наповнення фінансовими ресурсами соціальних позабюджетних фондів. Із ліквідацією вказаного міністерства у 2014 році за постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2014 р. № 67 [24] та втратою її чинності відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 160 [25], водночас шляхом реорганізації Міндоходів було утворено Державну фіскальну службу України (ДФСУ). Остання продовжила виконувати функції та повноваження з адміністрування ЄВ. Згодом відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 682–р [26] діяльність ДФС України припинилася. При цьому функції та повноваження з адміністрування ЄВ почали реалізовуватися Державною податковою службою України, яка з цієї дати відновила свою діяльність як самостійна юридична особа та центральний орган виконавчої влади з вказаною назвою.

Наступний період реформування соціальних позабюджетних фондів пов'язуємо з прийняттям Закону України від 28 грудня 2014 р. № 77–VIII [27].

По суті, за цим Законом у новітній історії України відбулося перше об'єднання двох соціальних позабюджетних фондів. Тут маються на увазі «Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності» та «Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». Тож відповідно до Закону № 77–VIII [27] два державні страховики були об'єднані під однією назвою «Фонд соціального страхування України». Відтак з 01 січня 2015 р. в Україні у системі соціальних позабюджетних фондів кількість останніх скоротилася з чотирьох до трьох.

Передусім вагомим аргументом на користь об'єднання були проблеми інституційної неефективності попередньої моделі управління. Ідеться про заборгованість (до 2–3 місяців) у виплатах допомоги з тимчасової непрацездатності та у зв'язку з вагітністю і пологами, що вказувало на дисбаланси у фінансовому плануванні та недостатню ефективність механізмів прогнозування видатків Фонду соціального страхування. Відсутність своєчасних звернень до держави щодо нестачі коштів, а також ненадання прогнозних розрахунків витрат на наступний бюджетний період вказували на низький рівень фінансової прозорості та управлінської відповідальності, що було особливо критичним, з огляду на високу соціальну значущість відповідних виплат.

Черговий етап реформування безпосередньо стосується державного пенсійного та соціального страхування. При цьому відбуватимуться не лише структурні зміни, а й глибока трансформація принципів управління фінансовими ресурсами. Водночас реформа передбачає перерозподіл джерел фінансування між різними державними інституціями з метою підвищення ефективності управління коштами. Відтак головною метою цих заходів є створення ефективної, прозорої та технологічно осучасненої моделі соціального захисту громадян. Нормативним підґрунтям для реформування слід вважати прийняття Закону України від 21 вересня 2022 р. № 2620–IX [21] та спеціальних постанов Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1289 [28] і від 02 грудня 2022 р. № 1350 [29]. Саме завдяки цим нормативно-правовим актам, які стали реалізовуватися з 01 січня 2023 р., Пенсійний фонд України як уповноважений державою орган набув додаткових інституційних повноважень в управлінні реформованою системою загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Однак таке поняття, як «Фонд соціального страхування України», продовжує залишатися в чинному Законі № 77–VIII [27]. З одного боку, виникає певна колізія між нормативно-правовим актом і фактичним функціонуванням інституційної структури, а з іншого — спостерігається цілком законна наявність зазначеного фонду. Тобто вказаний Закон допускає нормативно-правове існування в соціальному страхуванні суб'єкта, функції якого натепер виконує Пенсійний фонд України.

Отже, в сучасних умовах наявна невідповідність між нормативно-правовою складовою, закріпленою у Законі № 77–VIII [27], та фактичною організаційною структурою реалізації соціального страхування. Останнє дає підстави вбачати наявну правову невизначеність або неузгодженість,

що простежується між чинними нормативно-правовими актами та практичним реформуванням державних пенсійних і соціальних страхових фондів.

Відтак збереження в законодавстві поняття «Фонд соціального страхування України» за практичної відсутності відповідної інституції свідчить про неповну імплементацію результатів реформи та потребує подальшого саме законодавчого врегулювання, оскільки такі питання нині регулюються на рівні постанов уряду. При цьому доцільно звернути увагу на призначення фонду, визначене Законом № 77–VIII [27]. Ідеться про медичне страхування. Так, якщо охарактеризовані види соціального страхування охоплюються пенсійним фондом, то медичне страхування відповідно до ст. 4 Закону № 77–VIII [27] залишається окремим об'єктом управління саме для Фонду соціального страхування України. Однак за відсутності цієї інституції державне медичне страхування, по суті, також втратило можливість повноцінно реалізовувати свої функції у складі соціального страхування через їх передачу управлінням праці та соціального захисту державних адміністрацій за відповідними постановами уряду. Усе це загалом створює правові колізії, які складно досягнути реципієнтам соціальних виплат і допомог, що спричиняє звернення громадян зі скаргами до органів Пенсійного фонду України. У результаті складається ситуація, коли Законом № 77–VIII [27] такі виплати передбачені, але на нього посилалися недоцільно, оскільки урядовими постановами вони передані в іншу інституцію. Нескладно спрогнозувати, на який нормативно-правовий акт посилатиметься Європейський суд з прав людини, коли буде розглядати такі справи у випадку їх наявності. Тому означене потребує внутрішньої гармонізації в нормативно-правовому регулюванні державного пенсійного та соціального страхування.

Тож після проведеного реформування до Пенсійного фонду України передано функції, які раніше виконувалися Фондом соціального страхування України. Ідеться, зокрема, про [21]:

- призначення та виплату допомоги у випадку тимчасової непрацездатності;
- надання допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами;
- виплату допомоги на поховання;
- страхові виплати потерпілим від нещасних випадків на виробництві та членам їхніх сімей [21].

Аналіз динаміки обсягів виплат із системи соціального страхування (табл. 1) засвідчує загальну висхідну тенденцію щодо середніх сум за більшістю видів допомог. Найбільш помітне зростання зафіксовано в сумах коштів, що виплачуються в разі настання тимчасової непрацездатності. Так, у 2024 році темп їх зростання склав 127,7 % порівняно з 2023 роком. Подібне збільшення спостерігалось і в 2023 році (116,51 %) порівняно з 2022 роком. Така висхідна динаміка пояснюється як розширенням контингенту застрахованих осіб, так і збільшенням середнього розміру допомоги. При цьому відчутним залишався і вплив інфляційних процесів, що припадали на період реформування фонду соціального страхування з переданням його функцій Пенсійному фонду України.

Таблиця 1

**Динаміка обсягів допомог і страхових виплат
у системі соціального страхування України у 2022–2024 рр. (млн грн)**

Види допомог і виплат	Роки			Темп зростання (зниження, %)	
	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023
Надання допомоги в разі тимчасової непрацездатності	9 700,0	11 301,2	14 431,9	116,51	127,7
Надання допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами	3 729,6	4 561,3	53 16,5	122,3	116,56
Надання допомоги на поховання	35,3	27,2	26,5	77,1	97,43
Виплати потерпілим від нещасних випадків на виробництві та членам їхніх сімей	119,8	76,2	102,0	63,61	133,86

Примітка. Розраховано авторами на основі джерел [30; 31; 32].

Виплати у зв'язку з вагітністю та пологами також демонструють стаке зростання — з 4 561,3 млн грн у 2023 році до 5 316,5 млн грн у 2024 році, або на 116,56 %. Це свідчить про збереження пріоритетності підтримки сімей з дітьми навіть за умов воєнного стану та обмежених бюджетних можливостей. Водночас обсяги допомоги на поховання мають низхідну тенденцію: з 35,3 млн грн у 2022 році до 27,2 млн грн (або 77,1 %) у 2023 році та до 26,5 млн грн у 2024 році, які порівняно з 2023 роком склали 97,43 %. Це є наслідком зниження кількості отримувачів такої допомоги та оптимізації видатків у системі соціального страхування. До того ж, наявна тенденція до зменшення фінансового навантаження за цим напрямом соціальної допомоги.

Подібна ситуація спостерігається і щодо страхових виплат потерпілим від нещасних випадків на виробництві. Так, після суттєвого зменшення у 2023 році (до 63,61 %) порівняно з 2022 роком відбулося їх суттєве збільшення у 2024 році (до 133,86 %) порівняно з 2023 роком, хоча їхній обсяг менший від рівня 2022 року. Таке зменшення у 2023 році пов'язуємо зі змінами в економічній активності через широкомасштабне російське вторгнення, а відтак і зі скороченням кількості зареєстрованих страхових випадків. Натомість зростання виплат у 2024 році свідчить про відновлення системи страхових виплат після скорочення у 2023 році, проте показники ще не досягли рівня 2022 року.

Динамічне зростання кількості осіб (табл. 2), які отримують соціальні виплати в Україні у 2022–2024 рр., свідчить про посилення соціальної підтримки. При цьому простежується тенденція до зростання рівня охоплення населення соціальним страхуванням.

Таблиця 2
Динаміка отримувачів допомог і страхових виплат
у системі соціального страхування України у 2022–2024 рр. (осіб)

Види допомог і виплат	Роки			Темп зростання (зниження, %)	
	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023
Надання допомоги в разі тимчасової непрацездатності	1 689 477	2 551 730	2 867 391	151,04	112,42
Надання допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами	110 523	111 421	113 091	100,81	101,5
Надання допомоги на поховання	8 600	6 601	6 448	76,76	97,69
Виплати потерпілим від нещасних випадків на виробництві та членам їхніх сімей	4 877	4 180	4 688	85,71	112,15

Примітка. Розраховано авторами на основі джерел [30; 31; 32].

Найбільше зростання кількості осіб, які отримували допомогу в разі тимчасової непрацездатності, було характерним для 2023 року (151,04 %) порівняно з 2022 роком. Та й у 2024 році порівняно з 2023 роком темп зростання перебував на рівні 112,42 %. Це підтверджує думку про посилення значення системи соціального страхування як механізму компенсації втрати доходів в умовах економічної нестабільності та воєнних загроз.

Чисельність отримувачів допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами впродовж досліджуваного періоду залишається відносно стабільною (близько 110–113 тис. осіб), що відображає демографічні процеси та низьку чутливість цього виду виплат до короткострокових інституційних трансформацій. Водночас зменшення кількості осіб, які отримали допомогу на поховання, а також коливання чисельності отримувачів страхових виплат у разі нещасних випадків на виробництві можуть вказувати на структурні зрушення у сфері зайнятості та міграційні процеси, а також на скорочення кількості офіційно зареєстрованих страхових випадків.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що передання функцій Фонду соціального страхування до Пенсійного фонду України супроводжувалося не лише організаційним об'єднанням, а й істотними змінами фінансово-економічних параметрів функціонування системи соціального страхування. Збільшення обсягів виплат і чисельності їх одержувачів за основними напрямками свідчить про посилення соціальної підтримки населення. Водночас наявність різновекторних тенденцій щодо окремих видів допомог підкреслює потребу в подальшому вдосконаленні механізмів фінансування та підвищенні адресності соціальних виплат.

Наведені результати аналізу соціальних виплат у 2022–2024 роках дають змогу здійснити комплексну оцінку діяльності та результатів інтеграції Фонду соціального страхування України до Пенсійного фонду України. Аналіз динаміки соціальних виплат у 2022–2024 роках засвідчує, що після передання відповідних функцій до Пенсійного фонду України відбулося помітне зростання як загальних обсягів виплат, так і чисельності їх отримувачів, передусім у сфері допомоги з тимчасової непрацездатності. Це вказує на спроможність цієї інституції забезпечувати масштабні та регулярні виплати в умовах підвищеного соціального навантаження. Водночас збереження стабільності виплат у зв'язку з вагітністю та пологами, а також поступове скорочення заборгованості після реорганізації свідчать про позитивний ефект централізації фінансових ресурсів і процесів адміністрування.

Фінансово-економічний аналіз адміністративних витрат соціальних фондів додатково підтверджує наявність потенціалу для економії бюджетних коштів. Так, у 2021 році видатки на утримання органів Пенсійного фонду України становили 5,5 млрд грн [33], адміністративно-господарські витрати Фонду соціального страхування України — 1,4 млрд грн, а витрати на управління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та державну службу зайнятості — 3,2 млрд грн. Загалом сукупний обсяг таких витрат перевищував 10 млрд грн, що в умовах обмежених фінансових ресурсів держави формувало значний тиск на публічні фінанси. Підтвердженням економічного ефекту реформування Фонду соціального страхування України шляхом приєднання його до Пенсійного фонду України стало скорочення адміністративних витрат. За нашими підрахунками, встановлено, що у 2023 році (після реформування) порівняно з 2021 роком (до реформування) адміністративні витрати зменшилися на 1,2 млрд грн, або на 13,5 %. Тож проведене реформування зазначених фондів забезпечило не лише усунення дублювання функцій та оптимізацію структури управління, а й суттєве зменшення адміністративних витрат. Це дало можливість оптимізувати фінансові ресурси держави з перспективою підвищення соціальних виплат реципієнтам.

З погляду якості управління, концентрація функцій соціального страхування в межах Пенсійного фонду України потенційно посилює державний контроль за рухом фінансових ресурсів і підвищує рівень підзвітності. Це набуває особливої актуальності, з огляду на результати попереднього аналізу, які засвідчили зростання кількості одержувачів соціальних виплат у 2022–2024 роках і підвищення фінансового навантаження на систему соціального страхування. За таких умов децентралізована модель управління є менш ефективною порівняно з централізованою, оскільки ускладнює координацію фінансових потоків і прогнозування видатків.

У підсумку можна стверджувати, що інтеграція Фонду соціального страхування України до Пенсійного фонду України є обґрунтованим рішенням з позицій фінансової ефективності, управлінської спроможності та соціальної результативності. Консолідація адміністративних структур формує умови для скорочення непродуктивних витрат, підвищення прозорості фінансового планування та своєчасності здійснення соціальних виплат,

що в кінцевому результаті сприятиме зміцненню соціального захисту населення й підвищенню стійкості системи соціального страхування України. По суті, Пенсійний фонд України став єдиним адміністратором основних видів соціальних страхових виплат [34]. Таким чином, реформування соціального страхування не лише змінило структуру управління, а й створило нову інтегровану модель розподілу фінансових ресурсів, у якій ключові функції концентруються в Пенсійному фонді України, а спеціалізовані напрями реалізуються відповідними державними установами. Це має забезпечити прозорість, узгодженість дій і раціональне використання бюджетних коштів.

Одним із ключових напрямів реформи стало створення єдиного центру управління фінансовими потоками, обліковими системами та інформаційними базами. Так, із набранням чинності з 01 липня 2025 р. постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 р. № 765 [35], за нашими підрахунками, Пенсійний фонд України отримав повноваження щодо виплати 39 видів державних соціальних допомог, соціальних стипендій, які раніше призначалися та виплачувалися органами соціального захисту населення. Тож загальна тенденція реформування зводиться до передачі управління всіма видами соціальних виплат Пенсійному фонду України, що підтверджує, по-перше, комплексність реформ і, по-друге, доцільність інтеграції адміністрування ЄВ у систему податкового менеджменту ще у 2013 році.

Безумовно, така централізація дозволяє не лише оптимізувати процеси адміністрування, а й зробити їх більш прозорими та ефективними завдяки цифровізації. Натомість Пенсійний фонд України вже володіє низкою ключових інформаційних ресурсів (табл. 3), які займають ключову роль у формуванні сучасної цифровізованої моделі управління системою соціального страхування. Використання централізованих електронних реєстрів забезпечує не лише акумулювання значних масивів соціально-економічних даних, а й створює передумови для підвищення ефективності адміністрування соціальних виплат і посилення інституційної спроможності Пенсійного фонду України.

Таблиця 3

Інформаційні ресурси Пенсійного фонду України

Назва реєстрів	Зміст та призначення	Можливості
Державний реєстр застрахованих осіб	містить дані про трудову діяльність, доходи та сплату ЄВ	автоматизація процесів призначення, розрахунку й виплати допомог; мінімізація обігу паперових документів; спрощення процедур для громадян і роботодавців; забезпечення прозорості, точності та оперативності обробки інформації
Електронний реєстр листків непрацездатності	забезпечує автоматизований облік та контроль за призначенням допомоги по тимчасовій непрацездатності	підвищення ефективності контролю та управління виплатами; інтеграція з іншими системами соціального страхування; можливість створення єдиного «кабінету страхувальника» або інтегрованого електронного сервісу

Примітка. Узагальнено авторами на основі джерел [20].

Так, Державний реєстр застрахованих осіб є базовим інформаційним ресурсом, що акумулює відомості про трудову діяльність громадян, рівень їхніх доходів та сплату ЄВ. Його функціонування забезпечує автоматизацію процесів призначення, нарахування та виплати соціальних допомог, суттєво скорочуючи обсяг паперового документообігу. Це сприяє спрощенню процедур взаємодії громадян і роботодавців із органами соціального страхування, а також підвищує прозорість, точність і оперативність обробки інформації. У науковому вимірі зазначений реєстр виступає інституційною основою для переходу від фрагментованих адміністративних процедур до системного управління соціальними ризиками на основі даних.

Електронний реєстр листків непрацездатності, у свою чергу, забезпечує автоматизований облік та контроль процесів призначення допомоги в разі тимчасової непрацездатності. Його використання істотно підвищує ефективність контролю за правомірністю та своєчасністю виплат, сприяє зменшенню ризиків зловживань і помилок. Важливою перевагою цього ресурсу є можливість інтеграції з іншими інформаційними системами соціального страхування, що створює підґрунтя для формування єдиного цифрового середовища адміністрування соціальних виплат. Натомість, перспективним напрямом є створення «кабінету страхувальника» або комплексного електронного сервісу, який об'єднає взаємодію роботодавців, застрахованих осіб та державних інституцій.

Загалом, аналіз зазначених інформаційних ресурсів дозволяє дійти висновку, що їх використання сприяє підвищенню ефективності управління державним соціальним страхуванням та оптимізації адміністративних процесів і зміцненню фінансової дисципліни. Тож цифровізація інформаційної інфраструктури Пенсійного фонду України стає важливим чинником забезпечення прозорості, адресності та стійкості системи соціального захисту населення, особливо в умовах зростання соціальних ризиків і навантаження на публічні фінанси. У підсумку централізація фінансових та інформаційних ресурсів у межах Пенсійного фонду України є важливим етапом переходу до єдиної цифрової системи соціального страхування, яка сприятиме ефективнішому управлінню коштами й підвищенню довіри громадян до цієї системи.

Відтак сутність реформування державних пенсійного і соціального страхових фондів полягає не лише у формальному «злитті фондів», а у створенні єдиного централізованого адміністратора системи соціального та пенсійного страхування. До того ж, оновлена модель базується на цифровій платформі, що забезпечує спрощене адміністрування, підвищену прозорість, ефективне використання державних ресурсів і зручний доступ громадян до соціальних послуг. Оцінка економічного ефекту реформи є одним із ключових аспектів, адже саме оптимізація фінансових ресурсів стала головною метою її впровадження. Реформа демонструє чітку економічну логіку: менше витрат на управління, але більше ресурсів для людей, що підсилює її фінансову доцільність і соціальну спрямованість [20]. При цьому всі страхові внески, адміністрування, облік і виплати зосереджені в межах одного лише Пенсійного фонду України, що посилює керованість фінансовими ресурсами. Такий підхід значно зменшує кількість «точок входу та

виходу коштів», що, у свою чергу, мінімізує ризики дублювання платежів, неправомірних списань і нецільових витрат. Завдяки єдиній базі даних застрахованих осіб і централізованій системі обліку лікарняних листків Пенсійний фонд України може оперативніше перевіряти інформацію, підтверджувати правомірність нарахувань та здійснювати контроль за ефективністю витрачання коштів. Це забезпечує вищу ресурсну ефективність [20].

Крім того, централізована система управління фінансовими потоками створює кращі умови для прогнозування надходжень і видатків. У ситуації бюджетного дефіциту та економічної нестабільності це є надзвичайно важливим чинником, оскільки держава отримує змогу більш точно планувати соціальні зобов'язання, регулювати баланс між доходами та витратами фонду й оперативніше реагувати на зміни економічної ситуації. Натомість єдиний адміністратор в особі Пенсійного фонду України допомагає державі отримати можливість ефективніше контролювати використання соціальних коштів. Такий підхід значно підвищує прозорість фінансових потоків, зменшує ризики витоків, нецільового використання коштів та корупційних виявів. У контексті обмежених ресурсів держави це набуває особливої ваги, оскільки забезпечує більш раціональне і безпечне використання бюджетних коштів для соціального захисту громадян [20]. Отже, централізація управління через Пенсійний фонд України є не лише організаційною зміною структури, а й інструментом підвищення фінансової дисципліни, прозорості та довіри до системи соціального страхування.

Більше того, переведення сервісів в електронну форму, скорочення паперової роботи та використання централізованих реєстрів забезпечують значну економію часу та ресурсів, а також мінімізують адміністративне навантаження. Саме завдяки цифровізації можливо швидше обробляти заяви та документи заявників, зменшувати вплив людського чинника, а отже — помилки та ризики шахрайства, знижувати витрати на обіг документів та утримання паперових архівів. Натомість використання електронного кабінету на рівні Пенсійного фонду України ще більше спрощує адміністративні процедури [20]. Це дозволяє інтегрувати звернення громадян в онлайн-режим та пришвидшити отримання рішень, що суттєво зменшує бюрократію та підвищує зручність користування послугами соціального страхування.

Отже, реформування фондів державного пенсійного та соціального страхування є не лише кроком до економії коштів, а й напрямом до їх оптимізації завдяки зменшенню адміністративних витрат і цифровізації соціальних виплат. З його проведенням у нашій країні значно осучаснено систему державного пенсійного та соціального страхування та створено умови для подальшої оптимізації фінансових ресурсів держави та підвищення якості надання послуг учасникам соціально-економічних відносин.

Висновки. Узагальнення науково-практичних аспектів реформування фондів державного пенсійного і соціального страхування для оптимізації фінансових ресурсів держави дало можливість виявити та констатувати таке:

1. Збільшення соціальних видатків і витрат на соціальний захист населення, розпорошеність фінансових потоків між різними фондами та належна координація між ними, недостатній рівень контролю за цільовим використанням коштів і правова невизначеність у сфері управління державними соціальними позабюджетними фондами, демографічні, соціально-економічні та воєнні виклики через широкомасштабне російське вторгнення посилили вплив на бюджетну систему й соціальні позабюджетні фонди та спричинили необхідність оптимізації фінансових ресурсів держави шляхом інтеграції адміністрування виплат за державним соціальним страхуванням до системи Пенсійного фонду України. Пріоритетним напрямом трансформації соціальних позабюджетних фондів у єдину систему державного страхового захисту повинна й надалі залишатися оптимізація фінансових ресурсів держави. Це має супроводжуватися розширенням переліку інструментів цифровізації в управлінні коштами соціальних публічних фондів.

2. Виявлено невідповідність між нормативним регулюванням, закріпленням у Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», яке передбачає функціонування фонду соціального страхування як окремого суб'єкта, та фактичною організаційною моделлю, сформованою внаслідок ліквідації Фонду соціального страхування України та передачі його функцій до Пенсійного фонду України. Така трансформація привела до формування консолідованої моделі адміністрування соціальних виплат, яка, навіть за оптимізації управління, характеризується нормативною неузгодженістю. Запропоновано розглядати сучасний стан правового регулювання у цій сфері як перехідний етап, що потребує подальшої гармонізації законодавства з організаційною моделлю функціонування державного пенсійного і соціального страхування та його подальшою консолідацією з фондом соціального страхування на випадок безробіття для підсилення оптимізації фінансових ресурсів держави.

3. Система соціального страхування України у 2022–2024 роках зазнала суттєвих кількісних та інституційних змін. Зростання обсягів виплат і чисельності їх отримувачів, передусім у сфері тимчасової непрацездатності, підтверджує посилення її компенсаторної функції в умовах сучасних викликів. Водночас різновекторна динаміка окремих видів допомог, зокрема збільшення виплат у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та вагітністю і пологами при одночасному скороченні допомоги на поховання і коливаннях страхових виплат потерпілим від нещасних випадків на виробництві, відображає вплив демографічних і структурних чинників. Інтеграція функцій соціального страхування до Пенсійного фонду України сприяла оптимізації витрат і фінансових ресурсів. Натомість зростання навантаження на цю інституцію актуалізує потребу в удосконаленні фінансового планування та підвищенні адресності соціальних виплат.

4. Цифровізація та централізація функцій у реформованій інституції з використанням інтегрованих інформаційних ресурсів і електронних реєстрів сприяє прозорості та оперативності соціальних виплат. При цьому формування єдиного цифрового контенту дозволяє автоматизувати про-

цеси адміністрування виплат, зменшити трансакційні витрати та мінімізувати ризики зловживань. Водночас концентрація фінансових та інформаційних потоків підсилює контроль у системі управління фінансовими ресурсами, а запровадження електронних сервісів знижує бюрократичне навантаження та покращує для реципієнтів доступність послуг. Відтак централізована модель створює передумови для більш точного прогнозування надходжень і видатків в умовах економічної нестабільності та підтверджує наявність цілісної, фінансово раціональної та технологічно орієнтованої моделі державного пенсійного та соціального страхування.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у поглибленому вивченні напрямів підвищення адресності грошових виплат шляхом консолідації з коштами соціального страхування на випадок безробіття та їх адміністрування Пенсійним фондом України.

Список використаних джерел

1. Парфьонов Я. Публічна адміністрація як суб'єкт реформування пенсійної системи України в умовах трансформаційних змін. *Аспекти публічного управління*. 2022. Т. 10, № 2. С. 31–40. <https://doi.org/10.15421/152210>.
2. Зеленко Н., Зеленко В. Формування накопичувальної складової загальнообов'язкового державного пенсійного страхування як напрям реформування пенсійної системи України. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 3. С. 91–97. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.0. URL: https://t.ly/Z_63z (дата звернення: 20.12.2025).
3. Сидор І., Денисюк Т. Державне пенсійне страхування в Україні: виклики сучасності та напрями реформування. *Світ фінансів*. 2022. Вип. 1. С. 22–35. <https://doi.org/10.35774/sf2022.01.022>.
4. Острик М. І., Толстанов О. К. Фінансові аспекти державної політики реформування системи пенсійного забезпечення України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 5. С. 124–131. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.5.124>.
5. Козак Т. М. Складові організаційно-економічного механізму реформування системи пенсійного забезпечення щодо введення обов'язкового накопичувального рівня. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.101>.
6. Фурдак М. М. Система пенсійного забезпечення в Україні — деякі аспекти реформування. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 176–183. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-176-183>.
7. Петруха С. В., Петруха Н. М., Гуденко О. Д., Мазур А. О., Демидьонко І. А. Реформування системи пенсійного забезпечення сільського населення. *Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка*. 2021. Вип. 4. С. 47–58. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-64-47-58>.
8. Ключко О. О. Реформування пенсійної системи в Україні: реальні надбання і втрати. *Політикус*. 2021. Вип. 1. С. 47–51. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-1.7>.
9. Латковська Т. А. Реформування пенсійної системи з метою забезпечення фінансової стабільності країни. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Т. 29. С. 136–143. <https://doi.org/10.32837/npuola.v28i29.726>.

10. Підлипна Р. П. Передумови реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70), № 1. С. 196–201. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <https://t.ly/nRpiT> (дата звернення: 20.12.2025).
11. Трунова Г. А. Окремі проблеми реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. *Юридична Україна*. 2020. № 9. С. 75–79. DOI: 10.37749/2308-9636-2020-9(213)-8. URL: <https://t.ly/CZa2D> (дата звернення: 20.12.2025).
12. Федина В. В., Данилов А. В. Сучасні тенденції реформування системи соціального страхування в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. № 21. С. 37–41. <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2023-21-9522>.
13. Іванісов О. В., Лебединська О. С., Лугова В. М. Реальний стан і перспективи реформування системи соціального забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 184–189. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-184-189>.
14. Прохоровська С., Кулина Г., Стецько М. Реформування системи соціального страхування в Україні: проблемні аспекти та ключові завдання. *Світ фінансів*. 2022. Вип. 3. С. 66–82. <https://doi.org/10.35774/sf2022.03.066>.
15. Райнова Л. Б. Реформування ЄСВ в Україні: проблеми і наслідки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 17–18. С. 10–17. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.10>.
16. Христинченко Н. П. Концептуальні засади реформування системи соціального страхування в Україні. *Наука і правоохорона*. 2020. № 1. С. 177–185. [https://doi.org/10.36486/np.2020.1\(47\)](https://doi.org/10.36486/np.2020.1(47)).
17. Коваль О. П. Порівняння пенсійних систем України та Німеччини: загальна структура (28.05.2025). *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://t.ly/EIE1s> (дата звернення: 20.12.2025).
18. Черкасова С. П., Візничак О. В. Розвиток систем накопичувального пенсійного забезпечення: міжнародний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2025. № 84. С. 100–107. <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-84-10>.
19. Естонія цифровізувала 100% державних послуг і тепер працює над проактивністю системи — радниця в e-Estonia. *Українформ*. URL: https://t.ly/l_rMw (дата звернення: 20.12.2025).
20. Звіт про роботу органів Пенсійного фонду України за 9 місяців 2025 року. *Пенсійний фонд України*. URL: <https://t.ly/53Hma> (дата звернення: 20.12.2025).
21. Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Закон України від 21.09.2022 р. № 2620–ІХ. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/pH6A4> (дата звернення: 16.10.2025).
22. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття [№ 13167 від 11.04.2025 р.]. *Верховна Рада України*. URL: <https://t.ly/5bEmp> (дата звернення: 16.10.2025).

23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи. Закон України від 04.07.2013 р. № 406–VII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://t.ly/51q_p (дата звернення: 16.10.2025).
24. Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 р. № 67. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/nh6d> (дата звернення: 20.12.2025).
25. Про утворення Державної фіскальної служби. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 160. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/m8ptK> (дата звернення: 20.12.2025).
26. Питання Державної податкової служби. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 682–р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/Qinq5> (дата звернення: 20.12.2025).
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці. Закон України від 28.12.2014 р. № 77–VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/J2uz> (дата звернення: 16.10.2025).
28. Про внесення змін до Положення про Пенсійний фонд України. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2022 р. № 1289. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/T4ADF> (дата звернення: 16.10.2025).
29. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо забезпечення реалізації окремих функцій Пенсійного фонду України та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2022 р. № 1350. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/NIM6I> (дата звернення: 16.10.2025).
30. Звіт про роботу органів Пенсійного фонду України у 2024 році (19.05.2025). *Пенсійний фонд України*. URL: <https://t.ly/oCl26> (дата звернення: 16.10.2025).
31. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2022 році (12.04.2023). *Пенсійний фонд України*. URL: <https://t.ly/3-pEK> (дата звернення 16.10.2025).
32. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2023 році (06.05.2024). *Пенсійний фонд України*. URL: <https://t.ly/4v-Xi> (дата звернення: 16.10.2025).
33. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2021 році (07.04.2022). *Пенсійний фонд України*. URL: <https://t.ly/A9uU> (дата звернення: 16.10.2025).
34. Об'єднання ПФУ та ФСС в єдину структуру дозволить збільшити соціалплати: позиція Третякової (23.09.2022). *ДЕБЕТ-КРЕДИТ*. URL: <https://t.ly/OuHTW> (дата звернення: 16.10.2025).
35. Деякі питання призначення та виплати державних соціальних допомог, соціальних стипендій органами Пенсійного фонду України. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2025 р. № 765. *Верховна Рада України. Законодавство України* URL: <https://t.ly/Okuaz> (дата звернення: 16.10.2025).

Viktor SYNCHAK, Oksana BERNAT

(Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law)

Reforming State Pension and Social Insurance Funds as a Direction for Optimising the State's Financial Resources

The scientific article examines the process of reforming state pension and social insurance funds as an important direction for optimising the state's financial resources amid modern socio-economic and military challenges. It is substantiated that the growth of social expenditures, the dispersion of financial flows across different funds, the insufficient level of coordination between them, as well as limited control over the targeted use of funds, have necessitated transforming the social insurance system. Special attention is paid to the influence of demographic, socio-economic and military factors on the functioning of the state pension and social insurance system as a whole. The prerequisites and consequences of the institutional reform, which provided for the liquidation of the Social Insurance Fund of Ukraine and the transfer of its functions to the Pension Fund of Ukraine, are described. It is established that such integration contributed to the formation of a consolidated model of state pension and social insurance administration, which allows reducing administrative costs, optimising financial resources and strengthening control over their use. The mechanisms of centralisation of financial flow management, digitalisation of processes and introduction of electronic services are analysed. It is emphasised that such an integrated model aligns with European practices for managing social insurance systems. At the same time, it was revealed that there is a regulatory inconsistency between the provisions of the Law of Ukraine «On Compulsory State Social Insurance», which provides for the functioning of the social insurance fund as a separate entity, and the actual organisational model that has developed after the reform. It is proven that the current state of legal regulation should be considered as a transitional stage that requires further harmonisation of legislation. It was determined that the priority of further reform should be the optimisation of financial resources based on their consolidation with the social insurance fund in case of unemployment, with the expansion of digitalisation tools for the management of social public funds.

Keywords: *state pension insurance, state social insurance, pension, social security, social extra-budgetary funds, optimisation of financial resources, public finances.*

Надійшла до редакції 26.12.2025
Прийнята до друку 08.02.2026

Опублікована онлайн 10.02.2026
Опублікована 31.05.2026

Декларації

Внесок авторів. В. Синчак — концепція дослідження, методологія, аналіз і інтерпретація результатів, наукове керівництво дослідженням, участь у формуванні висновків. О. Бернат — збір матеріалів, аналіз нормативно-правової бази, написання тексту, участь у формуванні висновків.

Фінансування. Фінансування (Funding). Дослідження виконано без зовнішнього фінансування у рамках науково-дослідної теми «Фінансово-управлінські моделі та стратегії стабільного розвитку бізнесу в умовах глобальної турбулентності (номер державної реєстрації 0120U104161)», що виконується кафедрою фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. О. Бернат була працівницею Фонду соціального страхування України, діяльність

якого розглядається в дослідженні. Зазначена обставина не вплинула на незалежність авторської оцінки та обґрунтованість висновків. В. Синчак на момент подання статті був членом редакційної колегії журналу «Університетські наукові записки».

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися як допоміжний засіб для мовного редагування та вдосконалення стилістики тексту. Автори самостійно сформували дослідницьку концепцію, здійснили аналіз, інтерпретацію результатів і несуть повну відповідальність за зміст статті.

Редакційна примітка. В. Синчак на момент подання статті був членом редакційної колегії журналу «Університетські наукові записки», а на момент її редакційного розгляду входив і надалі входить до наукової ради журналу. Редакційний розгляд, організація рецензування та прийняття рішення щодо публікації цієї статті здійснювалися без його участі.